

NA OKŁADCE: rękopis *Sermones scripti*, odzyskany 18 listopada 2014 r. Fot. Danuta Matloch
OBOOK: wydanie specjalne „Cenne, Bezcenne, Utracone” KATALOG UTRACONYCH DZIEŁ SZTUKI 2013 z płytą CD z rozszerzonym zakresem katalogów i artykułami. Katalog do nabycia w siedzibie Instytutu

cenne, bezcenne, utracone

rada redakcyjna:

Monika Barwik
Dorota Janiszewska-Jakubiak
Agnieszka Kasprzak
Barbara Kobielska
Monika Kuhnke
Hanna Łaskarzewska
Krystyna Ogrodzka
Robert Pasieczny

redaktor naczelna: Barbara Kobielska

opracowanie redakcyjne: Anna Strzeżek

tłumaczenia: Marzenna Rączkowska

korekty: Anna Strzeżek, Monika Pawełek

opracowanie graficzno-techniczne i druk:

OMIKRON Sp. z o.o.

wydano na zlecenie: Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

**Narodowy Instytut
Muzealnictwa
i Ochrony Zbiorów**

02-910 Warszawa, ul. Goraszewska 7
Tel.: (22)256 96 00, fax: (22) 256 96 50
cbu@nimoz.pl, biuro@nimoz.pl, www.nimoz.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo do nadawania publikowanym tekstom własnych tytułów i śródtytułów, redagowania, skracania i adiustacji tekstów.

Wyrażone w opublikowanych tekstach opinie pochodzą wyłącznie od ich autorów i nie należy ich utożsamiać z opiniami redakcji lub wydawcy „Cenne, Bezcenne, Utracone”.

FROM THE EDITOR

Our quarterly is as usual devoted to looking for lost historic objects and the efforts directed at the restitution of valuable old Polish artifacts. This is the main problem discussed in most of the interview with Professor Małgorzata Omilanowska, Minister of Culture and National Heritage. The efficiency of the work carried out by the Ministry has been proven by the recent recovery of a few artworks which are of great value for Polish culture and the restitution of the 15th century manuscript, *Sermones scripti*. The present edition of *Valuable, Priceless, Lost* also focuses on publications devoted to underwater cultural heritage and the legal aspects of protecting it. Moreover, it features catalogues of lost works of art which are being searched for. These are a regular element of the magazine and a chance to recover them. We also publish articles on the need to amend the legal regulations relating to the security and protection of our cultural heritage. Another topic is the turnover of artworks in Poland. The content of every article is summarised in English.

OD REDAKCJI

Szanowni Państwo,

Od osiemnastu lat na łamach „Cenne, Bezcenne, Utracone” zamieszczamy publikacje o ogromnych stratach, jakie poniosła kultura polska w okresie najazdu szwedzkiego, rozbiorów i dwóch wojen światowych. Niezwykle ważne jest odnalezienie i odzyskanie każdego zabytku, często w drodze żmudnych procesów restytucyjnych, darowizn czy wykupu. W tym numerze publikujemy, poza artykułami o historiach utraty konkretnych zabytków, wywiad, jakiego udzieliła naszej redakcji pani Małgorzata Omilanowska, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przedstawiając działania resortu w zakresie ochrony i restytucji dóbr kultury. Potwierdzeniem ich skuteczności jest odzyskanie w 2014 r. i powrót do kraju kilku obrazów o ogromnej wartości dla kultury polskiej, a ostatnio średniowiecznego rękopisu *Sermones scripti*, pochodzącego z pierwszej połowy XV w., co jest kolejnym dowodem na zaangażowanie polskich instytucji w podejmowanie działań na rzecz zwrotu utraconych w przeszłości dzieł sztuki. Świadczy o tym również konferencja *Zrabowane – Odzyskane, dobra kultury – przypadek Polski*, z udziałem specjalistów z wielu krajów. Jak ważne dla potwierdzenia proweniencji poszukiwanego zabytku było wcześniejsze dokumentowanie i ewidencjonowanie

zbiorów polskich, pokazują artykuły o przemieszczonych, rozproszonych i utraconych zabytkach. Dawny sposób dokumentowania dzisiaj zastąpiła cyfryzacja, która pozwala na powszechny dostęp do zbiorów. Stałymi pozycjami w „CBU” są katalogi poszukiwanych i utraconych dzieł sztuki, które zawsze są szansą na ich odzyskanie. Publikujemy też artykuły o potrzebie dostosowania zmian w przepisach prawnych, odnoszących się do bezpieczeństwa i ochrony naszego dziedzictwa.

Nowym tematem w „CBU” są artykuły o podziemnym dziedzictwie kulturowym. Obiekty o znaczeniu historycznym, kulturowym i archeologicznym, spoczywające pod wodą, są również zabytkami. Mowa tu o eksploracji leżących na dnie wraków i konstrukcji portowych, która wymaga rozwiązań prawnych związanych z zabezpieczeniem cennych przekazów historii oraz prowadzeniem archeologicznych prac badawczych w środowisku morskim.

Mamy nadzieję, że wszystkie artykuły w tym wydaniu „CBU” wzbudzą Państwa zainteresowanie.

Barbara Kobielska

contents

4 Valuable, Priceless, Restituted
**ROBERT PASIECZNY TALKS
TO PROFESSOR MAŁGORZATA
OMILANOWSKA, MINISTER
OF CULTURE AND NATIONAL HERITAGE**

8 Agata Modzolewska
**ROBBED – RESTITUTED. CULTURAL
PROPERTY – THE CASE OF POLAND**

11 Andrzej Jakubowski
**INTERNATIONAL CONFERENCE
IN CAMBRIDGE: LOOTED ART
AND RESTITUTION IN THE TWENTIETH
CENTURY**

12 Katarzyna Zielińska
**THE LONG WAY HOME
VIA CASSIA NEAR ROME**

15 Elżbieta Rogowska
SERMONES SCRIPTI

16 Monika Kuhnke
**ONE MUSEUM, ONE CASTLE AND TWO
COLLECTIONS OF DRAWINGS**

20 Krystyna Rypniewska
**THE LOST KOŁOBRZEŻ
STAINED-GLASS WINDOWS**

23 Jerzy Petrus
LOST AGAIN

26 Weronika Wojnowska
**THE BRANIEWO MUSEUM
COLLECTION BEFORE 1945**

32 Krzysztof Załęski
**PROFESSOR STANISŁAW LORENTZ
28.04.1899–15.03.1991**

35 Hanna Łaskarzewska
**THE GREAT WAR AND THE FIRST
LOSSES SUFFERED BY POLISH
COLLECTIONS IN THE 20TH CENTURY**

40 Jarosław Giejma
**DIGITALISATION OF CULTURAL
PROPERTY ON POLISH
AND UKRAINIAN LANDS**

44 Małgorzata Grocholska,
Elżbieta Ostromecka
**CONSERVATION OF 200 INVALUABLE
DOCUMENTS FOR THE BICENTENARY
OF OSSOLINEUM**

50 Krzysztof Kur
**ETCHINGS FROM THE JANUARY
UPRISING**

54 Krystyna Ogrodzka
PROTECTING HISTORIC CEMETERIES

58 Iwona Pomian
**UNDERWATER HERITAGE. MARITIME
INVESTMENT AND PROTECTION
OF UNDERWATER ARCHEOLOGICAL
HERITAGE**

66 Wojciech Kowalski
**THE 2001 UNESCO CONVENTION
ON THE PROTECTION OF THE
UNDERWATER CULTURAL HERITAGE**

69 Marcin Sabaciński
**COMMERCIAL EXPLORATION
OF WRECKS. REMARKS CONCERNING
THE JUSTIFIABILITY OF RATIFYING
UNESCO'S
NEW CONVENTION**

75 Irena Rodzik
A SAILOR'S 18TH CENTURY OUTFIT

78 Andrzej Żugaj
**THE TWELFTH CONFERENCE
OF MARITIME AND RIVER MUSEUMS
IN THE GDANSK NATIONAL MARITIME
MUSEUM**

79 Krzysztof Osiewicz
**THE 40TH JUBILEE ICMS CONFERENCE,
COPENHAGEN**

80 Katarzyna Zielińska
**MINISTRY OF CULTURE AND
NATIONAL HERITAGE PUBLICATION**

81 Andrzej Jakubowski (INP PAN),
Olgierd Jakubowski (NIMOZ)
**THE MECHANISM OF THE RIGHT
OF PRE-EMPTION WHEN TAKING
HISTORIC OBJECTS ABROAD
– A SUGGESTION TO INTRODUCE
CHANGES IN THE LEGISLATION
CONCERNING THE TURNOVER OF
CULTURAL PROPERTY IN POLAND**

86 Monika Barwik
**THE NATIONAL REGISTER
OF HISTORIC OBJECTS THAT WERE
STOLEN OR ILLEGALLY TAKEN
ABROAD IN A NEW VERSION**

88 Monika Barwik, ed.
NIMOZ CATALOGUE OF LOSSES

92 Maria Romanowska-Zadrożna, ed.
CATALOGUE OF WARTIME LOSSES

94 Monika Barwik, ed.
INTERPOL CATALOGUE

4 Cenne, bezcenne, odzyskane
**ROZMOWA Z PROF. DR HAB.
MAŁGORZATĄ OMILANOWSKĄ,
MINISTER KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO**

8 Agata Modzolewska
**ZRABOWANE – ODZYSKANE.
DOBRA KULTURY – PRZYPADK
POLSKI**

11 Andrzej Jakubowski
**KONFERENCJA W CAMBRIDGE
ZRABOWANE DZIEŁA SZTUKI
I RESTYTUCJA W XX W.**

12 Katarzyna Zielińska
**DŁUGA DRÓGA DO DOMU
VIA CASSIA KOŁO RZYMU**

15 Elżbieta Rogowska
SERMONES SCRIPTI

16 Monika Kuhnke
**JEDNO MUZEUM, JEDEN ZAMEK
I DWA ZBIORY RYSUNKÓW**

20 Krystyna Rypniewska
UTRACONE WITRAŻE KOŁOBRZESKIE

23 Jerzy Petrus
PONOWNA STRATA

26 Weronika Wojnowska
BRANIEWSKIE MUZEALIA DO 1945 R.

32 Krzysztof Załęski
**PROFESOR STANISŁAW LORENTZ
28.04.1899–15.03.1991**

35 Hanna Łaskarzewska
**WIELKA WOJNA I PIERWSZE STRATY
ZBIORÓW POLSKICH W XX W.**

40 Jarosław Giejma
**CYFRYZACJA DOBR KULTURY
NA TERENIE POLSKI I UKRAINY**

44 Małgorzata Grocholska,
Elżbieta Ostromecka
**KONSERWACJA 200 BEZCENNYCH
DOKUMENTÓW NA 200-LECIE
OSSOLINEUM**

50 Krzysztof Kur
**RYCINY Z POWSTANIA
STYCZNIOWEGO**

54 Krystyna Ogrodzka
**OCHRONA ZABYTKOWYCH
CMENTARZY**

58 Iwona Pomian
**PODMORSKIE DZIEDZICTWO.
INWESTYCJE MORSKIE A OCHRONA
PODWODNEGO DZIEDZICTWA
ARCHEOLOGICZNEGO**

66 Wojciech Kowalski
**KONWENCJA UNESCO O OCHRONIE
PODWODNEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO**

69 Marcin Sabaciński
**KOMERCYJNA EKSPLOACJA
WRĄKÓW. KILKA UWAG
O ZASADNOŚCI RATYFIKACJI
NOWEJ KONWENCJI UNESCO**

75 Jrena Rodzik
UBIÓR MARYNARZA Z XVIII W.

78 Andrzej Żugaj
**XII KONFERENCJA MUZEALNICTWA
MORSKIEGO I RZECZNEGO
W NMM W GDAŃSKU**

79 Krzysztof Osiewicz
**40. JUBILEUSZOWA KONFERENCJA
ICMS W KOPENHADZE**

80 Katarzyna Zielińska
**PUBLIKACJA DEPARTAMENTU
DZIEDZICTWA NARODOWEGO
MKIDN**

81 Andrzej Jakubowski
i Olgierd Jakubowski
**MECHANIZM PIERWOKUPU
PRZY WYWOZIE ZABYTKÓW
ZA GRANICĘ – PROPOZYCJA ZMIAN
LEGISLACYJNYCH W ZAKRESIE
OBROTU DOBRAMI KULTURY
W POLSCE**

86 Monika Barwik
**KRAJOWY WYKAZ ZABYTKÓW
SKRADZIONYCH LUB WYWIEZIONYCH
ZA GRANICĘ NIEZGODNIE Z PRAWEM,
W NOWEJ WERSJI**

88 oprac. Monika Barwik
KATALOG STRAT NIMOZ

92 oprac. Maria Romanowska-
Zadrożna
KATALOG STRAT WOJENNYCH

94 oprac. Monika Barwik
KATALOG INTERPOLU

w numerze

cbu@nimosz.pl

3